

# Regler og medbestemmelse i børnehaven

En undersøgelse i Børnerådets Minibørnepanel





# Indhold

## **Indledning / 3**

## **Resultater af undersøgelsen / 5**

Baggrundsoplysninger / 5

Samling, rundkreds eller børnemøde / 5

At sige noget, mens de andre skal lytte / 7

At have en mening - der bliver lyttet til / 9

At være med til at bestemme, hvordan noget skal være i børnehaven / 10

Regler i børnehaven / 12

Hvad kan børn være med til at bestemme? / 14

For mange regler? / 17

## **Sammenfatning af resultater / 19**

## **Metodeappendiks / 21**

**Regler og medbestemmelse  
i børnehaven**

**Redaktion**

Barndomsforsker, Hanne Warming,  
RUC og medlem af Børnerådet  
Stine Lindberg, Børnerådets sekretariat

**Tekst og analyse**

Stine Lindberg,  
Børnerådets sekretariat

**Kvalitative interviews**

Stine Lindberg,  
Børnerådets sekretariat

**Udgiver**

Børnerådet  
Vesterbrogade 35 A  
1620 København V  
Tlf. 33 78 33 00

**Grafisk design**

Oktan, Peter Waldorph

**Tryk**

Rosendahl Schultz Grafisk

ISBN: 87-90946-55-3

1. oplag marts 2011  
100 eksemplarer

Rapporten kan downloades  
via [www.brd.dk](http://www.brd.dk)

# Indledning

Det er med stor glæde, at Børnerådet præsenterer den første rapport fra det nyetablerede Minibørnepanel. I efteråret 2010 gennemførte vi den første undersøgelse i panelet. 149 børnehavebørn på 4, 5 og 6 år fra 12 forskellige børnehaver over hele Danmark deltog. De har besvaret et såkaldt Talende Spørgeskema med temaet ”Regler og medbestemmelse i børnehaven”. Det kan du læse mere om i metodeafsnittet bagest i rapporten.

Da Minibørnepanelet er i en opstartsfase, er antallet af deltagende børn endnu ikke højt nok til, at resultatet af undersøgelsen kan give et statistisk repræsentativt billede. Men børnenes svar antyder nogle tendenser, og det er dem, vi fremlægger i denne rapport.

## Børn skal høres

Børnerådet skal ”tale børnenes sag i den offentlige debat”, og Børnerådet skal ”give børn bedre muligheder for at deltage i debatten og påvirke samfundsudviklingen”. Det står der i Bekendtgørelsen om et Børneråd. Det betyder, at børn skal høres, og at deres perspektiver på verden så vidt muligt skal inddrages i de voksnes beslutningsprocesser.

Børnerådets inddragelse af børn har i mange år fundet sted i form af bl.a. undersøgelser i det store Børne- og Ungepanel, som p.t. består af ca. 1.800 børn i 5. klasse. Panelet har vi nu udvidet med et *Minibørnepanel*. Børnehavebørnenes meninger er nemlig også vigtige at kende. Ved at spørge børnene om relevante emner, kvalificerer det Børnerådet til at være børnenes talerør. Deres svar giver de voksne en indsigt i, hvad børn oplever, og er således essentiel viden, når man arbejder for at forbedre børns betingelser i dagens Danmark.

Formålet med at inddrage børn er imidlertid ikke kun at give os voksne viden om børnenes eget perspektiv på verden. Det er også vigtigt, at børnene selv får noget ud af at blive inddraget. Vi vil gerne have, at børnene får gryende fornemmelse af at være del af noget større – et demokrati, hvor deres mening tæller. Derfor gør vi også noget ud af, at børnene, efter at de har besvaret vores spørgeskemaer, får at vide, hvordan resultaterne ser ud og bliver brugt.

## Medinddragelse af børnehavebørn

Da en af Børnerådets vigtigste opgaver er at sikre børns ret til at have medindflydelse på deres eget liv, var det oplagt, at den første undersøgelse i det nye panel, netop tog fat i emnet *medbestemmelse*. For vi ved faktisk ikke ret meget om, hvordan børn i børnehaven selv oplever dette.

Men hvordan spørger man egentlig børn på fem år om så abstrakt et emne som medbestemmelse? Hvad betyder det i praksis i børnenes hverdag? Hvordan oplever børnene børnehavens regler og muligheden for at være med til at bestemme? For at få indblik i det, har vi stillet børnene tolv helt konkrete spørgsmål om forhold, som de kunne opleve i hverdagen. Vi har lagt vægt på, at spørgsmålene er så konkrete som overhovedet muligt, og alle spørgsmålene kan besvares med de samme tre svarmuligheder: *Ja, nogle gange* eller *nej*.

Som tillæg til den kvantitative undersøgelse har vi lavet interview med 8 børn på 5 og 6 år fra to forskellige børnehaver. Deres perspektiver og kommentarer supplerer resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

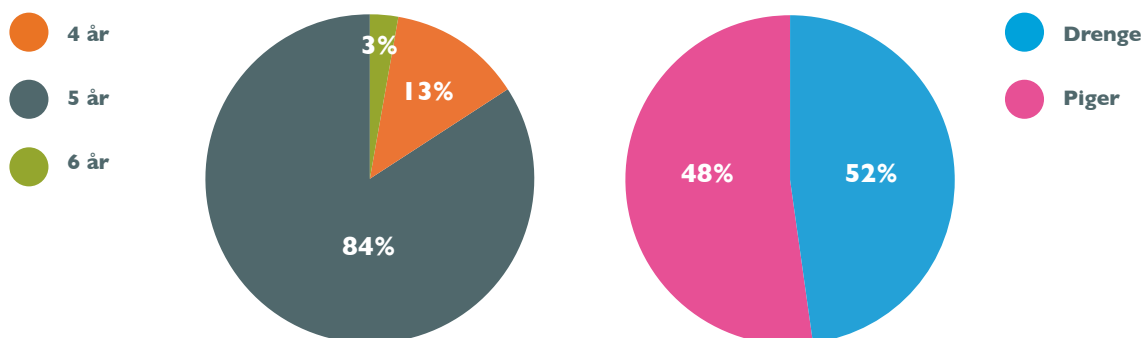
*God læselyst!*



# Resultater af undersøgelsen

## Baggrundsoplysninger

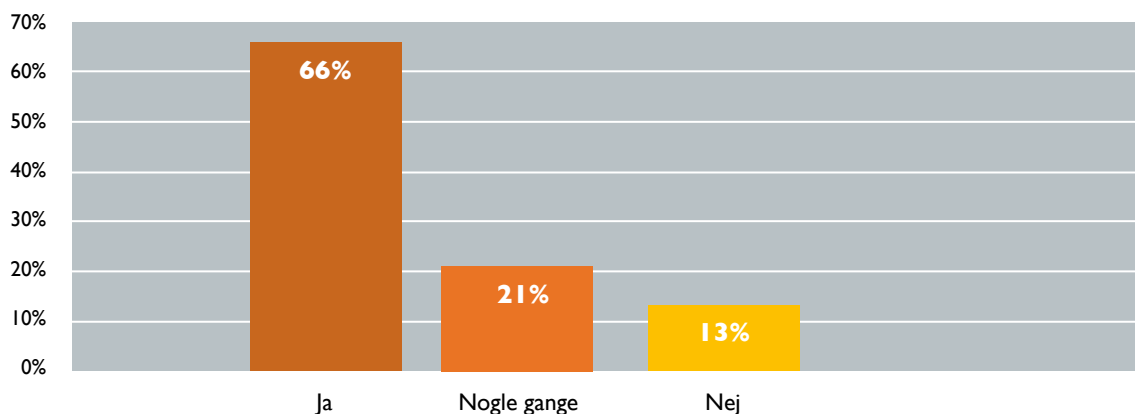
Af de 149 børn, som besvarede det talende spørgeskema, var hovedparten 5 år gamle (84 %). De resterende var 4 år (13 %) og 6 år (3 %). Det er altså gruppen af de ældste børnehavebørn, dem som skal starte i børnehaveklasse i sommeren 2011, som har besvaret. Fordelingen mellem piger og drenge er ligelig.



## Samling, rundkreds eller børnemøde

Medinddragelse i daginstitutionen er et vidt begreb. Noget, der praktiseres de fleste steder, er at holde rundkreds eller samling, hvor en pædagog leder et lille børnemøde, hvor børnene skiftes til at sige noget. Vi spurgte børnene om de, i deres børnehave, holdt den slags møder. Det var der hele 87 % af børnene som gjorde, idet de svarede enten 'ja' eller 'nogle gange' til dette spørgsmål. 12 % svarede, at de ikke holdt den slags møder.

### HOLDER I, I DIN BØRNHAVE, RUNDKREDS ELLER SAMLING HVOR BØRNE SKIFTES TIL AT FÅ LOV TIL AT SIGE NOGET?



I interviewet med August og Mikkel på 5 år, fortæller August, hvad det vil sige at lave en rundkreds, og hvad man så kan gøre i rundkredsen:

August: *Man holder alle sammen hinanden i hænderne, og så kan man sætte sig ned og rykke lidt sammen, og så kan man holde et møde. Man holder møde ved at man svarer på nogle ting... ligesom os... vi holder også en slags møde her.*

Mikkel: *De voksne kalder det et børnemøde... jeg kalder det i det mindste bare for et almindeligt møde.*

August: *Vi har snakket om Afrika. Fordi de voksne de havde hørt, at der var nogle børn, der gik og snakkede om Afrika. Og så, de voksne.. de syntes lige de skulle holde et møde med børnene, og så spurgte de lige om der var nogen af børnene, der gad vide lidt om Afrika. Og det var der.*

Pædagogerne i børnehaven har været opmærksomme på, hvilke temaer børnene interesserede sig for i deres indbyrdes snakke og lege og har brugt det som anledning til at bringe bestemte temaer op. Som citatet viser, husker drengene det som om børnene har haft indflydelse på, hvad mødet blev brugt på. Helt samme oplevelse har Mille og Sarah på 5 år dog ikke:

Mille: *Også dengang vi snakkede noget om Afrika. Om vi kunne høre noget om Afrika. Der er en der hedder Louise, som der skal vises noget om Afrika.*

Interviewer: *Ok! Hvem besluttede, at det skulle handle om Afrika?*

Sarah: *Det var Gitte og Marianne [voksne].*

Eksemplet illustrerer, at det kan være vanskeligt at synliggøre medindflydelsen over for børnene. Det kan også være svært at give børnene oplevelsen af, at ideen med børnemøderne er demokrati og medbestemmelse, for mange børn oplever først og fremmest børnemøderne som et socialiserende projekt. De refererer til møderne som et forum, hvor det gælder om at række fingeren i vejret, når man skal sige noget, lytte på de andre og i øvrigt sidde stille.

August: *Man skal række fingeren op, og så skal de voksne sige, om man må sige noget. Hvis man ikke vidste det, så skulle man ikke række fingeren op.*

Mikkel: *Jeg har hørt de voksne sige, at Valdemar ikke var særlig god til det der med at række fingeren op. Han snakkede bare – uden han rækkede fingeren op. Og han kunne også finde på at afbryde.*

Emma: *Vi sidder i en rundkreds, og man rækker fingeren op, hvis man har noget at sige.*

Vera: *Ja, hvis man har nogle gode forslag.*

Emma: *Og så spørger de voksne alle dem, de kan få tid til.*

### **Stof til eftertanke**

Den opdragende eller socialiserende funktion, som børnemøderne også har, er helt tydelig for børnene. På den måde hænger medbestemmelse uløseligt sammen med bestemte situationer og de særlige ritualer, der gælder dér. Spørgsmålet er: Hvordan kan medbestemmelsen bedre synliggøres for børnene? Hvordan kan de voksne i børnehaven gøre idealet om 'demokrati i børnehøjde' klart for børnene?

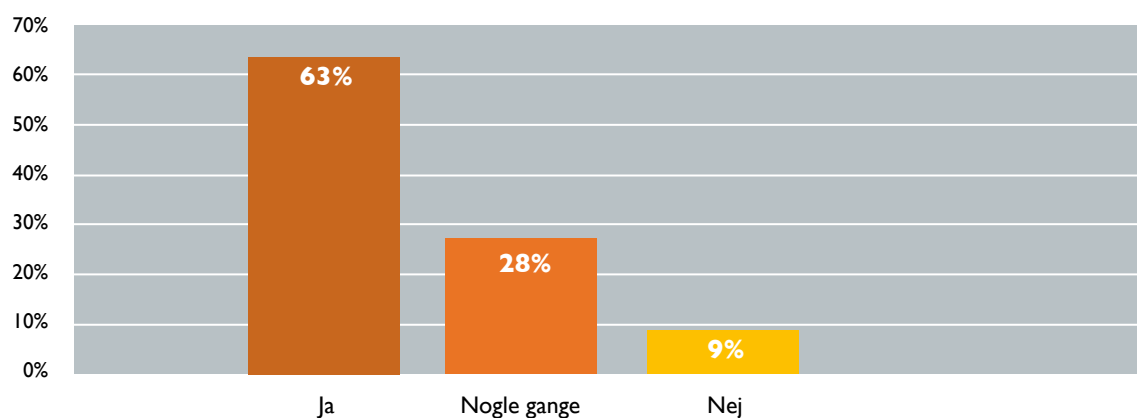




## At sige noget, mens de andre børn og voksne skal lytte

De fleste børn i undersøgelsen holdt, som nævnt, en form for børnemøde. Men oplever børnene også, at de har mulighed for at blive hørt ved disse møder? Vi spurgte dem, om de havde prøvet at få lov til at sige noget, mens de andre børn og voksne skulle lytte. Det havde 91 % af børnene enten ofte eller nogle gange. 9 % syntes ikke de havde prøvet at sige noget, mens de andre børn og voksne skulle lytte. Svarfordelingen ses her.

### HAR DU PRØVET AT SIGE NOGET, MENS DE ANDRE BØRN OG VOKSNE SKULLE LYTTE?



Selvom det tydeligvis er langt størstedelen af børnene som har prøvet at sige noget, så er der knap en tiendedel, som ikke mener, de har prøvet at blive spurgt. Om det er børn, der er generte, eller børn som er kede af, at de ikke har fået lov at sige noget, ved vi ikke. Måske kender de voksne, som dagligt er sammen med børnene, svaret. De børn vi har talt med, har nogle bud:

Mikkel: *Hvis man er ny i børnehaven, så tror jeg de er lidt generte og bange. Første gang man kommer i en ny gruppe, så kunne man faktisk godt blive lidt genert. Hvis man ikke så godt kendte de andre børn.*

August: *Jeg kan godt være genert, hvis jeg skal sige noget til rigtig mange børn for første gang.*

I interviewet med Emma og Vera på 6 år, får vi en anden forklaring på hvordan det kan være at nogle børn ikke føler sig hørt:

Emma: *Der er også nogle, der ikke rigtig får lov til at sige deres mening, for de er ikke tålmodige nok. Mange af drengene er ikke tålmodige.*

### **Stof til eftertanke**

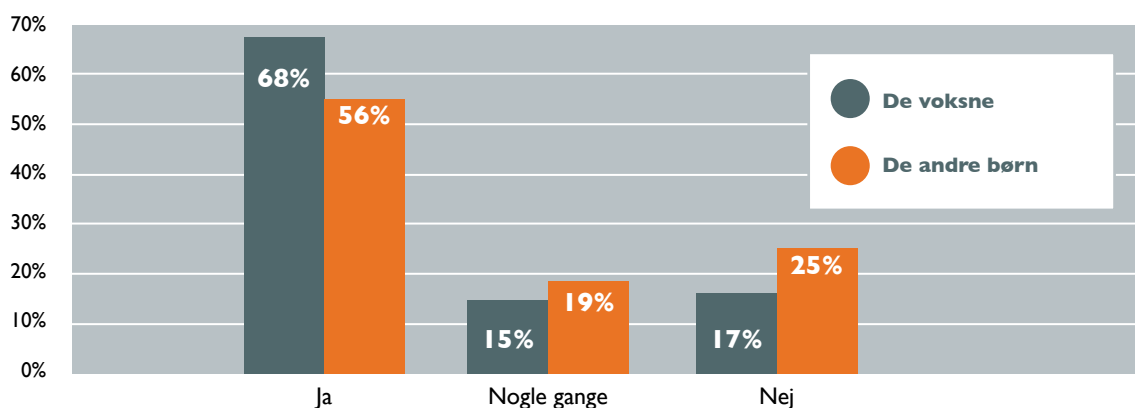
At knap hvert tiende barn ikke føler sig hørt, er - uanset grunden - et forhold, som bør få pædagogerne til at være særligt opmærksomme: Er der bestemte børn, som ikke bliver givet tilstrækkelig opmærksomhed? Er der børn som føler sig specielt usikre i gruppen? Og kan man evt. tilrettelægge børnemøderne på en alternativ måde, så både de stille eller usikre og de utålmodige børn også bliver hørt?



## At have en mening – der bliver lyttet til

Vi spurgte også børnene, om de oplever at de andre børn og voksne rent faktisk lytter til deres mening. 83 % af børnene havde oplevelsen af, at de voksne lytter til deres mening enten generelt eller blot nogle gange, mens 17 % svarede nej til dette. Da vi spurgte, om de andre børn lyttede, var svaret en anelse anderledes. Her oplevede helt op til hvert fjerde barn, at de andre børn *ikke* lyttede til dets mening.

### SYNES DU ... LYTTET TIL DIN MENING?



Børnene, som vi interviewede, havde masser af betragtninger på det med ”meninger”.

Interviewer: *Hvad er det at ”have en mening”?*

August: *Det er når man bestemmer noget, og en anden ikke synes det. Det er når man synes noget anderledes end andre.*

Interviewer: *Hvad er det at ”have en mening”?*

Sarah: *Det er fx ..altså, jeg vil rigtig gerne have, at Tea ikke skulle bestemme så meget. Men det vil Tea så ikke. Hun vil have en anden mening. Hun vil gerne bestemme rigtig meget i legen.*

Sarah forklarer, at hvis hun til et børnemøde skulle byde ind med sin mening – dvs. ytre sig om noget hun synes – så ville hun sandsynligvis møde modstand, fordi der ville være nogen, der havde en modsatrettet mening end hende.

Mille: *Jeg har engang sagt at (...) jeg sagde til Sarah at vi skulle lave en hemmelig klub. Det var til et møde, jeg foreslog det.*

Interviewer: *Hvordan var det at sige sin mening?*

Mille: *Det var fint (...) De andre var også rigtig godt tilfredse med det [de syntes at Mille fremlagde en god idé] Men Tea sagde bare, at jeg havde stjælet hendes mening. Bare fordi hun godt kunne lide den. Så Tea gik bare – hun blev sur.*

Vera: *Matthias, han er god til at sige meninger*

De børn, vi har talt med, opfatter tilsyneladende det at sige sin mening, som en bredere betegnelse for at ytre sig, have en idé, synes noget, ville lave om på noget og at drøfte problematikker i gruppen.

Når hvert fjerde barn i undersøgelsen ikke mener, at de andre børn lytter til dets mening, kan det måske dække over, at børnene er uenige og hver især vil have deres vilje. Som 5-6-årig øver man sig så småt i kunsten at argumentere og herved komme igennem med sin mening – kunsten er svær, og lydhørheden fra modparten kan ofte være begrænset. Omvendt opleves de voksnes lydhørhed større, måske fordi de voksne undersøger, hvad børnene faktisk mener og har lyst til, fx for at hjælpe dem i deres konflikter med andre børn.

Der er dog stadig hele 17 % som ikke synes, at de voksne lytter til deres mening. Det synes vi i Børnerådet er et bekymrende højt tal, fordi børns oplevelse af at blive anerkendt og respekteret hænger tæt sammen med oplevelsen af at blive lyttet til.

### Stof til eftertanke

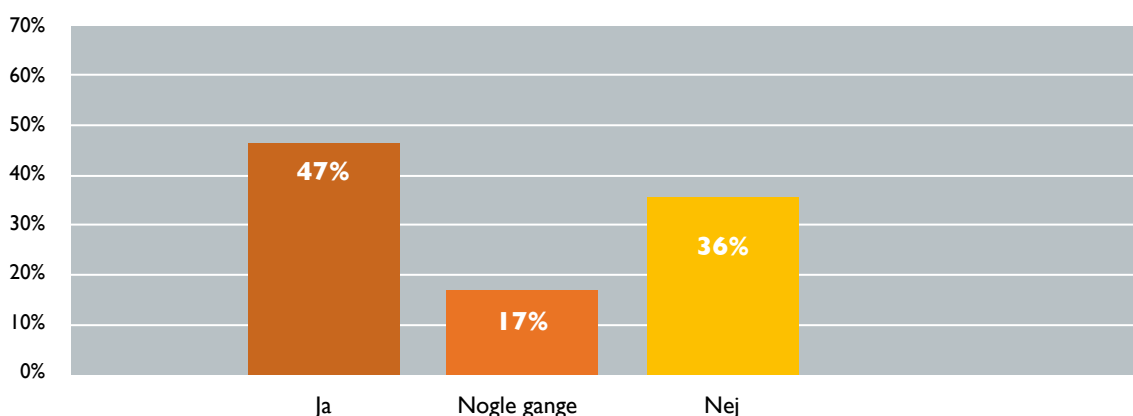
De 17 % kan måske give anledning til, at man drøfter, hvordan man viser opmærksomhed til de børn, der siger noget? Hvad kan give oplevelsen af, at de voksne ikke lytter til ens mening? Mærker børnene ikke, at de voksne reagerer nok på deres meninger? Er der bestemte børn - eller bestemte meninger - der ikke tages alvorligt?

## At være med til at bestemme, hvordan noget skal være i børnehaven

Rigtig mange børn er vant til at være med på råd, når der træffes beslutninger om stort og småt i familien. Det gælder også børn helt ned til 5 år. Graden af reel beslutningskompetence og mulighed for at påvirke de voksnes beslutninger varierer, men sikkert er det, at børn i dag bliver bedt om at tage stilling til meget i en ung alder.

Men hvordan har børnene det egentlig med at blive inddraget i den grad? Kan de godt lide at bestemme i børnehaven? Det spurgte vi børnene om. Svarene kan umiddelbart synes overraskende: Over hvert tredje barn, nemlig hele 36 %, svarede her, at de faktisk *ikke* kunne lide at være med til at bestemme i børnehaven. 17 % svarede, at de *nogle gange* kunne lide at bestemme, mens 47 % svarede, at de *godt* kunne lide at bestemme.

### KAN DU GODT LIDE AT VÆRE MED TIL AT BESTEMME, HVORDAN NOGET SKAL VÆRE I BØRNEHAVEN?





I interviewene med de 8 børn bad vi dem komme med bud på, hvorfor så mange børn havde svaret, at de ikke brød sig om at bestemme.

Interviewer: *Hvorfor kan man ikke lide at bestemme?*

William: *Fordi de troede nok, at spørgsmålet var om, hvem det er, der bestemmer – altså: er det børnene der bestemmer? – og så svarede de nej.*

August: *Jeg tror det var sådan her, at de gad nok ikke at bestemme. Så de tillader det bare til de voksne.*

Interviewer: *Hvordan kan det være, at så mange ikke kan lide at være med til at bestemme?*

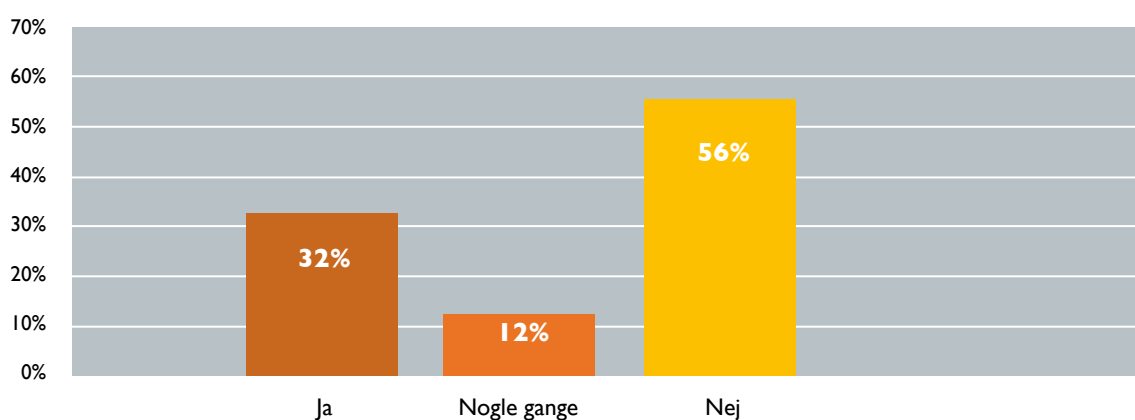
Sarah: *For de vil jo ikke have, at de skulle bestemme så meget, at de blev kede af det. For de ville gerne have, at de skulle være med.*

Sarahs forklaring giver rigtig god mening, når man ser den i en særlig kontekst. For i de to pigers verden handler rigtig meget om, hvem der skal bestemme i legene, hvem der tager styringen, definerer reglerne og de andres roller. I interviewet med pigerne fremgår det også, at én bestemt pige kan være særlig dominerende og bestemme, hvem der er ude eller inde. De andre piger er enige om, at Teas attitude ikke er særlig sympatisk, så de ønsker ikke at blive opfattet som hende – som én, der bestemmer. Og de ved også godt, at man risikerer at gøre andre kede af det ved at opføre sig sådan. Alt dette har Sarah i baghovedet, når hun giver sit bud på, hvorfor mange børn svarer, at de ikke kan lide at være med til at bestemme, hvordan noget skal være i børnehaven. Forklaringsmodellen bygger selvfølgelig på Sarahs egne personlige erfaringer, men to piger fra en anden børnehave har lignende betragtninger i et andet interview. Det ”at bestemme” bliver tilsyneladende knyttet mere sammen med det, der sker i *legerelationerne* end til medindflydelse i børnehavens praksis. For børnene er der større ting på spil, end de voksnes forsøg på demokratiske processer – nemlig deres egne sociale processer! Så det kan tyde på, at 5-årige Sarah har fat i noget mere generelt, når hun forklarer, hvorfor så mange børn siger, de ikke kan lide at bestemme. De ønsker måske ikke rollen som den bestemmende type over for de andre børn.

## Regler i børnehaven

I børnehaven findes der mange slags regler: Man skal måske være i børnehaven inden kl. 10 om morgenen, man skal have sutsko på inde og hue på ude, man må ikke slå, man må ikke kaste med sand, man skiftes til at dække bord og sige "værsgo" til frokosten, og man skal rydde tre ting op, inden man går hjem. De fleste regler er lavet af de voksne. De kan være af opdragende, sundhedsmæssig eller praktisk karakter. Men hvad med børnene, er de nogensinde selv med til at sætte rammerne for, hvad man må og ikke må i børnehaven? Er de med til at lave reglerne? Vi spurgte børnene, om de selv får lov til at lave regler i børnehaven. Fordelingen af svarene ser du her:

### FÅR BØRNENE LOV TIL AT LAVRE REGLER I BØRNEHAVEN?



I alt svarer 32 % ja til, at børnene er med til at lave regler i børnehaven, 12 % mener, at børnene nogle gange får lov til at lave regler, mens hele 56 % ikke mener, at man som barn kan være med til at lave regler i børnehaven.

Svarene antyder, at børnenes oplevelse af medbestemmelse i børnehaven er begrænset. Selvom et flertal af børnene angiver, at de holder samling, og at de bliver lyttet til af de andre, så er det samtidig flertallet, som *ikke* oplever, at børn har indflydelse på de regler, som sætter rammerne omkring deres liv i institutionen.

#### Stof til eftertanke

Afspejler børnenes svar mon, at det, der foregår på børnemøderne, faktisk slet ikke handler om medindflydelse i børnehaven, men om helt andre ting? Eller er svarene udtryk for, at børnene gerne ville have indflydelse på reglerne i børnehaven, men at de ikke synes de har det? Og i så fald: har børnene ikke indflydelse, eller mærker de det bare ikke, fordi medinddragelsen netop ikke er synliggjort nok?



I interviewet med Mikkel og August kommer vi nærmere ind på det med at lave regler:

*Mikkel: Viggo svarede ja. [i det talende spørgeskema<sup>1</sup>]. Han synes han bestemmer. Men det gør vi ikke. I hvert fald ikke i den her børnehave. Jeg synes, det er de voksne, der bestemmer.*

*August: Der er én pige, som laver mange regler. Og hun er ligeglad med de voksnes regler. Hun bestemmer bare hele legen.*

At lave regler handler om at bestemme – og det er noget, både voksne og børn gør. Børnene laver regler over for hinanden, fx at man skal spørge, om man må være med i en leg, eller man kan være den, der definerer selve legen og dens roller. Voksne laver regler over for børnene, og nogle af dem er børnene ikke helt tilfredse med.

*August: En regel, som vi synes er dårlig, er .. hvorfor kan man ikke selv bestemme, om man vil være ude eller inde?*

*Vera: Der er regler om, at man ikke må være ude på legepladsen om morgenen, for der er ikke så mange. Der er også en regel om, at man ikke mere må have sit eget legetøj med. Det er rigtig dumt, synes jeg. Og der er rigtig mange, der gerne vil have lavet det om igen.*

*Interviewer: Hvis man nu gerne vil ændre på reglerne, kan man så det?*

*Vera: Nej...vi har sagt det mange gange til de voksne, men de vil ikke lave reglen om igen.*

*Interviewer: Er der andre regler, som I kunne tænke jer at lave om?*

*Emma: Mmm, at de voksne ikke skal tage slik med til møderne, fordi så er det snyd for børnene.*

---

1 Det Talende Spørgeskema besvares individuelt af børnene, men vi kan ikke udelukke, at børnene efterfølgende har talt med hinanden om deres svar.

Vera: *Ja, og så skal vi have havregryn, hvis vi får morgenmad her, men de må få boller med ost.*

Interviewer: *Har I sagt til de voksne, at I godt ville lave den regel om?*

Emma: *Jeg har spurgt, hvorfor de får det – hvorfor de har slik med til mødet. Men det gad de ikke svare på.*

Hvis man spørger børnene om, hvorfor der findes regler, svarer de, at hvis der ikke fandtes regler, så ville alle bare lave ballade - alt ville være kaos. De er også opmærksomme på, at børnene lettere kunne gøre hinanden kede af det.

Interviewer: *Hvad ville der ske, hvis der ikke fandtes regler?*

Emma: *Så tror jeg, at hele børnehaven ville få ballade.*

Vera: *Vi har regler om, at man ikke må slå og skubbe, og hvis vi ikke havde de regler, så ville hele børnehaven græde.*

Alle de børn, vi har talt med, er enige om, at regler er helt afgørende for, at livet i børnehaven kan fungere. Men August relaterer også det med regler til noget helt overordnet og nærmest eksistentielt:

Interviewer: *Hvorfor findes der regler?*

August: *Det er fordi at ellers ville verden ikke være opfundet.*

## **Hvad kan børn være med til at bestemme?**

For at gøre begrebet ”medindflydelse” mere konkret for børnene, spurgte vi dem om nogle helt bestemte forhold, nemlig om de kunne være med til at bestemme, hvad der blev serveret til frokost, hvor børnehaven tog hen på tur, hvilket legetøj der blev købt til børnehaven, og om de selv måtte bestemme, hvad og hvem de ville lege med.

Fastsættelsen af frokostmenuen i børnehaverne ser ud til kun meget sjældent at være under indflydelse af børnene. En enkelt børnehave har meldt tilbage, at de ikke har fælles frokostordning, og derfor er svarene fra denne børnehave sorteret fra. Således svarer 95 ud af 138 børn (69 %), at børnene ikke kan være med til at bestemme, hvad menuen står på, 11 børn (8 %) oplever, at man nogle gange har indflydelse, mens 32 børn (23 %) mener, at børnene *har* indflydelse på menuen.

Når børnehaven beslutter, hvor børnene skal hen på tur, er det også begrænset, hvorvidt børnene selv har indflydelse på beslutningen. Her svarer 15 %, at børnene er med til at bestemme, 9 % synes, at børnene nogle gange kan være med til at bestemme, og 76 % oplever ikke, at børnene er med til at bestemme på dette område.

Det samme billede tegner sig, når det kommer til indkøb af legetøj til børnehaven. Her svarer 18 %, at børnene godt kan være med til at bestemme, 9 % oplever, at børnene af og til er med til at bestemme, mens 73 % oplever, at børnene ikke har indflydelse her.

I skemaet nedenfor er kategorierne *ja* og *nogle gange* slået sammen, fordi vi mener, at de med fordel kan ses som én kategori her. Som det ses, er oplevelsen af medindflydelse på de tre områder nogenlunde den samme:





Kan børnene være med til at bestemme...	Ja og nogle gange	Nej
...hvad der serveres til frokost?	31 %	69 %
...hvor børnehaven tager hen på tur?	24 %	76 %
...hvilket legetøj der købes til børnehaven?	27 %	73 %

Ikke overraskende ændrer billedet sig, når det handler om indflydelsen på, *hvad* man vil lege med, og *hvem* man vil lege med. Her har børnene i langt højere grad fornemmelsen af selv at vælge. Fordelingen af svarene er sat ind i skemaet her:

Må du selv bestemme...	Ja	Nogle gange	Nej
...hvad du vil lege med?	85 %	9 %	6 %
...hvem du vil lege med?	81 %	9 %	10 %

Selvom det igen er langt størstedelen, som synes de bestemmer legekammeraterne selv, er det væsentligt at bemærke, at 10 % af børnene rent faktisk *ikke* oplever, at det er et frit valg, hvem de leger med, og 9 % oplever, at det kun er *nogle gange*, de har frit valg.

### **Stof til eftertanke**

Hvorfor oplever 10 % at de ikke frit kan vælge legekammerater? Er det udtryk for en bevidst pædagogisk strategi eller struktur, hvor pædagerne nogle gange styrer børnenes aktiviteter og hvem, de kan lege med hvornår, eller er det udtryk for, at nogle børn føler sig holdt udenfor af andre børn, så begrænsningen i det frie valg hænger sammen med de indbyrdes ekskluderinger børnene imellem?

I de efterfølgende interviews får vi nogle mere uddybende betragtninger fra børnene i forhold til, hvad de selv kan være med til at bestemme og hvornår:

*Vera: Nogle gange, hvis vi skal på tur, og vi ikke rigtig ved hvor vi skal gå hen, så kan børnene godt få lov (og være med til at bestemme).*

*Interviewer: Hvad kan børnene få lov til at bestemme?*

*Mikkel: De kan få lov til at finde på en leg. Eller hvis de vil spille et spil. Eller de kan bestemme, hvad de vil lege med.*

*August: Ja, det må man selv bestemme. Altså undtagen på en brandstation. Eller når man skal i seng. (...) nå, herovre i børnehaven... undtagen når man skal spise.*

*Emma: Man må selv bestemme, hvad man vil lege - undtagen om vinteren, der må man ikke bruge cyklerne.*



Mikkel: *De voksne kan godt bestemme [hvem man skal lege med], hvis nu at der er nogle, der har lavet meget ballade, så kan de godt lige skille dem ad og sige, at de skal lege med nogle andre - hvis de voksne nu ikke lige synes, at de to lige passer så godt sammen til at lege sammen, så kan de godt bestemme, at de skal lege med nogle andre.*

I citatet her viser Mikkel, at han har forståelse for, hvorfor man som barn ikke altid selv kan vælge, hvem man vil lege med. Og de to piger, Mille og Sarah, kan også godt forstå, hvorfor de voksne laver rammer for, hvem børnene må lege med:

Interviewer: *Kan børnene altid selv bestemme, hvem de vil lege med?*

Mille: *Ja! Men de voksne bestemmer, at de blå børn [fra blå stue] godt må lege med de grønne, og de røde børn ikke må lege med de grønne.. og de røde børn ikke må lege med.. nej at de må lege med ... alle! Undtagen blå. De må lege med de grønne. Og vuggestuen må lege sammen med rød gruppe.*

Interviewer: *Så der er altså regler om, hvem der må lege med hvem? Hvordan kan det være, at der er sådan nogle regler?*

Mille: *Det er fordi de små børn ikke kan bestemme som de andre – de små børn gider ikke det samme som de store børn.*

Interviewer: *Men hvorfor er det de voksne, der skal bestemme det?*

Mille: *Sådan så man ikke laver noget dumt og frækt ...og drille og skubbe.*

Interviewer: *OK, det ville man gøre, hvis der ikke var de regler, tror I?*

Mille og Sarah: *Ja*

De to piger mener, det er i orden, at legerelationerne til vis grad styres af de voksne, og de opfatter, at deres indgreb i det frie valg handler om at beskytte de små børn mod de større børn. Ellers ville de nemlig drille og lignende. Selvom de ikke nødvendigvis kender til begrebet ”mobning”, forstår pigerne tilsyneladende styringen af børnenes leg som mobbepræventivt.

Også når det handler om, hvad børnene skal have at spise til frokost, mener de to piger, det er helt ok, at de voksne ikke lader børnene bestemme selv:

Interviewer: *Synes I det er ok, at børnene ikke får lov til at bestemme det, eller synes I, det er irriterende, at børnene ikke får lov til at bestemme det?*

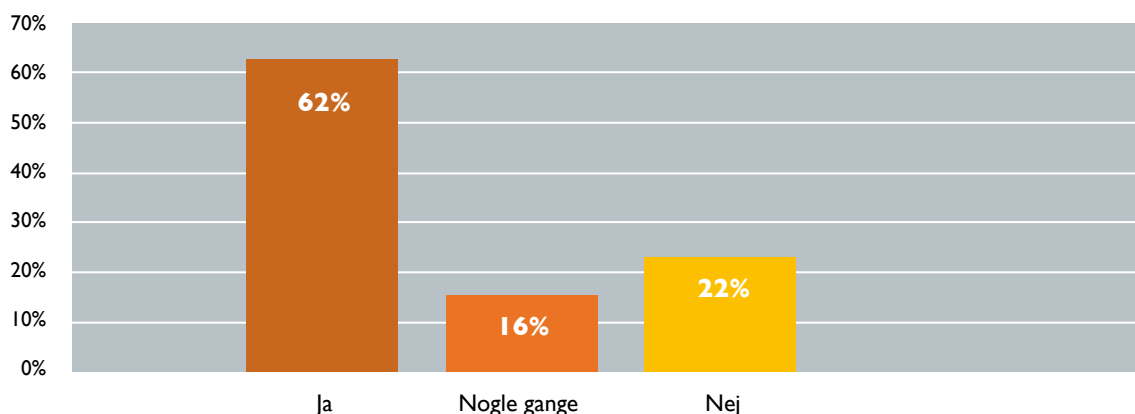
Sarah: *...æh... mest godt. Ja, fordi så er der ikke noget med, at man bliver Uvenner!*

## **For mange regler?**

Det sidste spørgsmål, børnene blev stillet, var, hvorvidt de syntes, at deres børnehave har mange regler. Det synes 62 % af børnene, at deres børnehave har. 16 % oplever, at børnehaven nogle gange har mange regler, og 22 % synes ikke, der er mange regler i børnehaven.

Mens knap en fjerdedel af børnene altså ikke mener, at børnehaven har mange regler, er det hele tre fjerdedele af børnene som enten generelt eller nogle gange oplever, at der er mange regler i børnehaven.

## HAR BØRNEHAVEN MANGE REGLER?



Når børnene oplever, at der er mange regler, er det fordi de støder ind i dem og ofte ikke lever op til dem. En gruppe af disse børn vil have svært ved at begå sig, da de typisk møder regler i form ulogiske restriktioner. Omvendt er det for de børn, som ikke oplever, der er mange regler i børnehaven - det er nemlig typisk de børn, som blot formår at begå sig med reglerne/dem, der følger reglerne helt af sig selv. Eller sagt på et mere 'akademisk sprog': Det er de børn, som kender "koderne" i modsætning til de børn, for hvem institutionens koder/normer er mindre selvfølgelige, måske fordi andre koder/normer gælder i deres hjem. Børnenes svar afspejler derfor ikke nødvendigvis faktum (om der ER mange regler i netop deres børnehave), men vil være farvet af det, de møder. Og her kan regler i høj grad også være de implicitte.

### Stof til eftertanke

Tre fjerdedele af børnene mener, at deres børnehave har mange regler. Det kan rejse spørgsmål som: Hvilke regler tænker vi voksne som regler, og hvad oplever børnene? Hvilke regler er eksplicitte, og hvilke er implicitte? Og gælder de samme implicitte regler overhovedet på tværs af personalegruppen, eller afspejler de mere den enkeltes normalitetsopfattelse? Nogle regler kan også været lagret som noget fælles i institutionen uden nogensinde at være taget op til overvejelse. Er de skjulte regler nødvendige? Hvis de er, kan de så gøres eksplicitte, så de børn, som har svært ved at begå sig i regeljungen, får hjælp til at finde vej?

Undersøgelsen om regler og medbestemmelse i børnehaven har vist børnenes svar på en række spørgsmål - men samtidig har den rejst nye spørgsmål. Vi håber, at rapporten her giver anledning til fornyet refleksion og diskussion blandt jer, der dagligt er sammen med børnene ude i børnehaverne.

# Sammenfatning af resultater

Børnerådets første undersøgelse i Minibørnepanelet ser på, hvordan det står til med muligheden for medbestemmelse og oplevelsen af reglerne i børnehaven – ifølge børnene selv. Resultaterne er positive: De fleste holder ”samling”, størstedelen har prøvet at få lov til at sige noget ved samling, og det er også de fleste, der oplever, at de voksne lytter til deres mening. Dog har knap hver femte barn modsatte oplevelse, og endnu færre synes, at de andre børn lytter til deres mening. Kun omkring halvdelen af børnene siger, at de godt kan lide at være med til at bestemme hvordan noget skal være i børnehaven. Børnene er i den sammenhæng mere optaget af de indbyrdes relationer, end af den demokratiske medbestemmelse – de er optaget af hvem, der bestemmer over legen og over de andre børn.

Over halvdelen af børnene mener, at børn ikke er med til at lave regler i børnehaven – de mener, at de voksne laver næsten alle reglerne. De overordnede rammer, herunder de forskellige formaliserede aktiviteter såsom frokosten, udflugter og legetøjsindkøb er ikke, eller kun i meget lille omfang, noget børnene synes, de har indflydelse på. Derimod oplever børnene i noget højere grad, at de selv bestemmer, hvem de leger med, og hvad de leger med. Hertil skal dog indskydes, at knap hvert femte barn faktisk ikke oplever at have frit valg, når de vælger legekammerater. Til sidst fik vi svar på, om børnene synes, at deres børnehave har mange regler. Det synes over tre fjerdedele af børnene enten generelt eller nogle gange, mens en lille fjerdedel ikke mener, at børnehaven har specielt mange regler.



# Metodeappendiks

## Børnerådets Minibørnepanel

I oktober 2010 blev den første undersøgelse i et nyetableret Minibørnepanel gennemført. På det tidspunkt bestod panelet af 149 børn på mellem 4 og 6 år. Det er Børnerådets mål, at panelet efter en pilotperiode skal nå op på 1000 børn. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole udtrækker børnehaverne ved simpel randomiseret stikprøve. Det sikrer, at panelet udgøres af et repræsentativt udsnit af børn. I stikprøven tages der hensyn til geografisk og demografisk beliggenhed, forskelle på selvejende og kommunale, samt integrerede og ikke-integrerede børnehaver. Det er ikke muligt at udvælge børn fra et repræsentativt udsnit af høj-, lav- og mellemindkomstfamilier, da vi ikke har oplysninger om forældrene eller adgang til børnenes personnumre. Der er ikke tale om frafald i denne undersøgelse, idet samtlige af de børnehaver, som har modtaget spørgeskemaer til børnene, har deltaget. I den enkelte børnehave har det været de børn i aldersgruppen, hvis forældre gav tilladelse, og som selv havde lyst, der deltog. Det er ikke muligt at identificere de enkelte børn, og deres besvarelser er anonyme.

## Et ”talende spørgeskema”

De børn, som har deltaget i undersøgelsen, har afgivet deres svar ved hjælp af et såkaldt talende spørgeskema. Det er et computerprogram, som er sendt ud til de deltagende børnehaver på USB-nøgler. Børnene har hver især siddet ved en computer, udstyret med mus og høretelefoner, og lyttet til en række spørgsmål, som blev sagt højt. De har efter hvert spørgsmål kunne klikke på ét ud af tre forskellige, gennemgående symboler svarende til *ja*, *nogle gange* og *nej*. Børnene er forinden blevet givet en enkel instruktion, både af deres pædagog og inde i programmet. Pædagogen deltager ikke i besvarelsen, men er til stede for at barnet kan få hjælp, hvis det har brug for det. Det kan være barnet ikke forstår spørgsmålet, eller ikke kan huske hvilke figurer, der symboliserer hvilke svar. Den voksne blander sig ikke i, *hvad* barnet svarer.

## Om spørgeskemaer og femårige

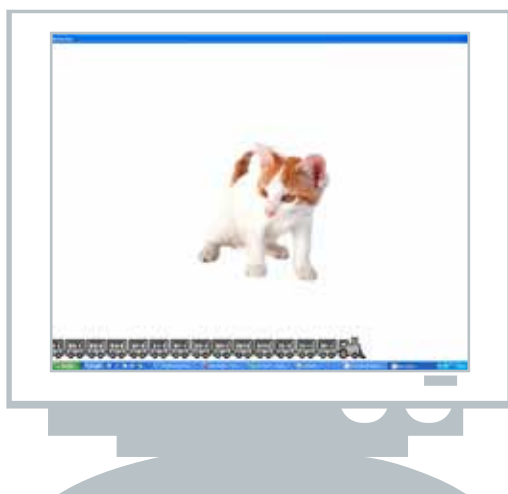
At lave spørgeskemaundersøgelser blandt 5årige stiller en række krav til faglighed og metode, og resultaterne skal, som ved enhver anden spørgeskemaundersøgelse, læses ud fra bestemte præmisser. Som metodisk tilgang har spørgeskemaformen både styrker og svagheder. Den væsentligste styrke er, at den giver mulighed for, at en stor gruppe børn kan svare på præcis de samme spørgsmål. Deres svar gør det muligt at udtale sig på et generelt plan, dvs. at tale om udbredelsen af tendenser. Men en svaghed ved spørgeskemaformen er, at man ikke kan spørge ind til de svar, der gives. Vi kan ikke vide, hvordan børnene har forstået spørgsmålene, og vi kan ikke få uddybet deres svar eller finde ud af *hvorfor* de svarer, som de gør. Svarene kan

være farvet af oplevelser, som barnet har haft lige før det svarede, eller af de omgivelser som besvarelsen foregår i. Dette er en præmis ved spørgeskemaformen i al almindelighed, men det gælder i særlig grad for børn, da de er mere påvirket af her og nu end voksne.

## **Kvalitative interviews**

I Børnerådets undersøgelser suppleres spørgeskemaformen altid med kvalitative interviews med børn i målgruppen – dels før spørgeskemaet bliver lavet færdigt, og dels efter at de kvantitative resultater er kommet i hus. Børneinterviewene hjælper os med at kvalificere de spørgsmål, vi stiller i spørgeskemaet, og efterfølgende er børnenes forklaringer og fortællinger med til at kvalificere de statistikker, vi sidder med. I undersøgelsen ”Regler og medbestemmelse i børnehaven” interviewede vi i alt 8 børn på 5 og 6 år fra to børnehaver. Børnene blev interviewet to og to – piger sammen og drenge sammen. Børnenes navne i rapporten er opdigtede.



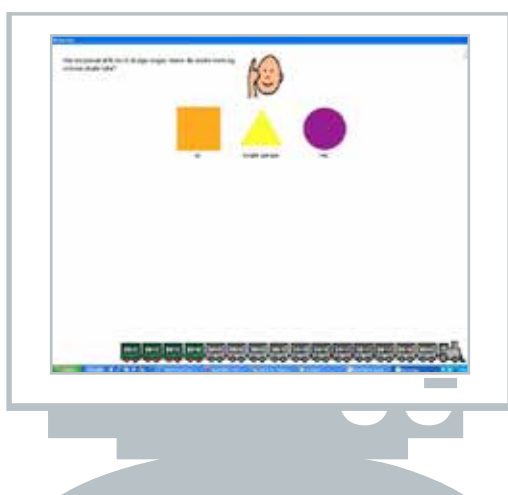


## Når børnene besvarer 'skemaet'

Det første børnene møder, er en række billeder af dyr og et lille tog, der triller ind på skærmen ledsaget af en melodi. Børnene får nu at vide, hvad de skal gøre, og de afprøver svarmulighederne. Så kommer de 12 spørgsmål et efter et.



Først stilles spørgsmålet, hvor barnet ser piktogrammet (samt teksten i øverste, venstre hjørne). Når spørgsmålet er stillet, kommer de tre svarfigurer. Når barnet har valgt en af dem, kommer den grønne pil frem, som gør, at barnet kan komme videre til næste spørgsmål.



For hvert spørgsmål, der besvares, kommer der farve på en togvogn. Efter det sidste spørgsmål får barnet at vide, at det er slut, og at det skal trykke på en lille mand nede i hjørnet. Det får toget til at give et trut og køre ud af skærmen.



### **Børnerådet**

Vesterbrogade 35A  
1620 København V  
Telefon: 3378 3300  
E-mail: [brd@brd.dk](mailto:brd@brd.dk)  
[www.brd.dk](http://www.brd.dk)

### **Børnerådets Minibørnepanel**

Børnerådets Minibørnepanel bliver udviklet over en toårig periode, og udviklingsprojektet støttes af Egmont Fonden. SL's og BUPL's Udviklingsfond støtter desuden projektet ved at dække udgifter til vikartimer i de børnehaver, som deltager i udviklingsfasen.